הערכת מצב מכונית איראן, לבנון, עזה והמערכת האזורית

written by ד"ר עדי שורץ | 04.06.2026

עיקרי הדברים

- ישראל נמצאת בשלב אסטרטגי: הישגים צבאיים משמעותיים כבר הושגו, אך אף אחת מהזירות המרכזיות איראן, לבנון ועזה לא נסגרה בהכרעה ברורה.
- מצב זה עשוי להיות עדיף על פני סגירה מדינית חפוזה, העלולה לכבול את ישראל, להעניק לאויביה זמן ולגיטימציה, ולהמיר יתרונות צבאיים ממשיים בהסדרים מדיניים חלשים.
- ישראל מיצבה את עצמה כשותפה אזורית ואסטרטגית של ארה"ב.
- הקו המנחה לישראל צריך להיות שמירה על חופש פעולה, הימנעות מהסדרים רעים, מניעת שיקום אויביה, וסירוב להמיר הישגים צבאיים בתמורות מדיניות סמליות.
- עדיף להמשיך לנהל שלב ביניים קשה אך נשלט, מאשר לסגור את הזירות בתנאים שיכבלו את ישראל ויאפשרו לאויביה להיערך לסיבוב הבא מעמדה טובה יותר.

מבוא

ההתפתחויות האחרונות בזירה האיראנית ובחזית הלבנונית מציבות את ישראל בפני מערכה רב-זירתית מתמשכת, שבה ההיבטים הצבאיים, המדיניים והאזוריים כרוכים זה בזה. על רקע זה התקיים ביום ראשון, 1 ביוני 2026, במכון משגב לביטחון לאומי ואסטרטגיה ציונית, דיון הערכת מצב שנועד לבחון את תמונת המצב העדכנית, לזהות מגמות מרכזיות ולהעריך את מרחב הפעולה של ישראל בתקופה הקרובה.

הדיון התמקד בשאלות היסוד של המערכה: האם ישראל מצויה במלחמת התשה מתמשכת, או שנוצרו תנאים להתקדמות לקראת הכרעה או שינוי אסטרטגי משמעותי; מהו היחס בין ההישגים הצבאיים לבין היעדים המדיניים; כיצד משפיעות ההתפתחויות על הזירה הלבנונית; ומהו מקומה של ארה"ב בעיצוב מרחב האפשרויות הישראלי.

מסמך זה מרכז את התובנות המרכזיות שעלו בדיון, מחדד את הדילמות האסטרטגיות העומדות בפני ישראל, ומצביע על כיווני פעולה אפשריים לנוכח האתגרים המתהווים בזירות איראן ולבנון.

איראן

בזירה האיראנית נרשמו הישגים ישראליים משמעותיים. ישראל גרעה יכולות, הפגינה עצמאות מבצעית, והוכיחה כי היא מסוגלת להוביל מהלכים אזוריים גם בלי להמתין ליוזמה אמריקאית.

המלחמה חיזקה את מעמדה האזורי של ישראל והציגה אותה כגורם שמדינות האזור וארה"ב חייבות להביא בחשבון.

עם זאת, ההישגים האלה אינם מבטיחים תוצאה אסטרטגית חיובית. הסכנה המרכזית היא שאיראן תצא מהמערכה פגועה אך לא מוכרעת, ובתוך כך תקבל תנאים שיאפשרו לה לשקם את יכולותיה. אם המשטר האיראני יקבל הקלות כלכליות, גישה מחודשת למשאבים, לגיטימציה מדינית או יכולת להציג את עצמו כמי ששרד מול ישראל וארה"ב הוא עלול להפוך למסוכן יותר משהיה ערב המלחמה.

שאיפותיה הגרעיניות של איראן לא נעלמו, וייתכן שאף התחזקו. בעיני המשטר, המלחמה הנוכחית עשויה דווקא לחזק את המסקנה כי רק יכולת גרעינית תבטיח את שרידותו. בנוסף, איראן כבר הוכיחה כי השליטה או האיום על מצר הורמוז מעניקים לה מנוף לחץ משמעותי על הכלכלה העולמית ועל הממשל האמריקאי. לכן, כל הסדר המותיר בידיה את יכולת הלחץ הזו, או מתגמל אותה על השימוש בה, יהיה בעייתי מבחינת ישראל.

הקו הישראלי צריך להתבסס על שלושה "לאווים": לא לגרעין, לא להורמוז, ולא לכספים. מבין השלושה, סוגיית הכספים היא הקריטית ביותר, משום שהיא הבסיס לשיקום המשטר, לשיקום מערכי הייצור והטילים, להמשך מימון חיזבאללה וחמאס, ולחידוש הפעילות האיראנית במרחב האזורי.

ישראל אינה יכולה לכפות על ממשל טראמפ את תנאי ההסכם מול איראן. עם זאת, עליה להבהיר כי לא תוכל לתת הכשר להסדר שיאפשר לאיראן לשקם את עצמה. אם וושינגטון תעדיף מזכר הבנות זמני שיפחית את הלחץ בשוק האנרגיה ויאפשר דחיית הכרעות, ייתכן שזה עדיף על פני הסכם "יציב" אך רע, שיקבע מגבלות על ישראל ויעניק לאיראן לגיטימציה רחבה יותר.

מבחינת ישראל, הסכנה אינה רק עצם ההסכם, אלא בעיקר מצב שבו ההסכם ילווה בציפייה ישראלית לרסן את עצמה. חופש הפעולה הישראלי הוא הנכס האסטרטגי החשוב ביותר שנצבר במלחמה. אסור לוותר עליו תמורת הבטחות פיקוח עמומות, שקט זמני או תמורות מדיניות צדדיות.

לבנון

לבנון היא הזירה שבה הפער בין הישג צבאי לבין תוצאה מדינית עלול להיות החריף ביותר. ישראל פגעה בחיזבאללה, הרחיבה את מרחב הביטחון הצפוני, ביצעה תקיפות עומק ופשיטות, והחלה להפעיל לחץ גם על אזורים שבעבר נהנו מחסינות יחסית. עם זאת, חיזבאללה לא הוכרע. הוא צפוי לנצל כל הפוגה לשיקום, התאמה ושיפור עמדות.

הסכנה המרכזית היא הסכם עם לבנון שייראה כהישג מדיני, אך בפועל יגביל את ישראל ולא יחייב את חיזבאללה. ממשלת לבנון חלשה מכדי לספק את הסחורה. כל הסדר שיישען עליה,

ויזכה לגיבוי בינלאומי, עלול להפוך במהירות למנגנון לחץ על ישראל: העולם ידרוש מישראל איפוק, בעוד חיזבאללה ימשיך לשקם יכולות מתחת לפני השטח.

לכן, אין לראות בהסכם עם לבנון יעד בפני עצמו. יעד ישראלי נכון יותר הוא קביעת מציאות ביטחונית חדשה: אחיזה בקו בר-הגנה, עד הליטני, ושמירה על יכולת לפעול בכל מקום שבו מתהווה איום. האחיזה בבופור ובכתר החרמון משנה את מפת הביטחון של צפון ישראל, מעניקה עומק אסטרטגי, ומאפשרת לישראל לעצב רצועת ביטחון רחבה יותר מדרום לבנון ועד מרחב דמשק.

במצב כזה, ישראל אינה צריכה להציג את עצמה כמי שממתינה להסדרה לבנונית. היא צריכה לעצב בפועל את התנאים הביטחוניים שבהם תוכל להגן על הצפון לאורך זמן. לא ניתן להנדס מחדש את לבנון, לא ניתן להבטיח שממשלת לבנון תתעמת עם חיזבאללה, ולא ניתן לבנות על מנגנון בינלאומי כתחליף לכוח ישראלי. מה שכן ניתן לעשות הוא להעמיק את הפגיעה בחיזבאללה, למנוע את שיקום יכולותיו, ולהבהיר כי כל ניסיון לחזור לדפוסי פעולה קודמים ייענה במחיר כבד.

איום הרחפנים מחייב טיפול מיוחד. כל עוד לישראל אין מענה מספק, נשק הרחפנים עלול לשמש מודל חיקוי בזירות נוספות עזה, יו"ש ואף זירות נוספות. לצד פיתוח מענה טכנולוגי, ישראל צריכה לקבוע תג מחיר ברור לשימוש ברחפנים, לרבות הרחבת מרחב התקיפות. תגובה נקודתית בלבד עלולה להתפרש כהסתגלות ישראלית לאיום, במקום כמאמץ לשלול אותו.

עזה

חולשת חמאס אינה מבטלת את הסכנה הנשקפת ממנו. ככל שחמאס מתקשה לפעול במתכונות קודמות, הוא צפוי להישען על הכלי שבו עדיין יש לו פוטנציאל השפעה גבוה פיגוע חטיפה. זהו מנוף שיכול להשפיע על החברה הישראלית, על הלכידות הפוליטית, על חופש הפעולה של הממשלה ועל הזירה הבינלאומית. לכן, המשך החיכוך בין כוחות צה"ל לבין פעילי חמאס צריך להתנהל מתוך הנחה שחמאס מחפש אירוע כזה.

היעד הישראלי בעזה צריך להישאר פירוק חמאס ככוח צבאי ושלטוני, אך בלי להיגרר לאחריות אזרחית מלאה על אוכלוסיית הרצועה. ישראל צריכה להמשיך להחזיק בשטחים המשרתים את ביטחונה, לצמצם את יכולת התנועה וההתארגנות של חמאס, ולשמור על חופש סיכול. ככל שניתן, יש לצמצם את שטחי החיכוך המאפשרים לחמאס לייצר אירוע חטיפה, ובה בעת להימנע מהצגת מצג שווא שלפיו ניתן להגיע במהירות ל"סיום" נקי של הזירה.

ארה"ב

המלחמה הנוכחית מחדדת שינוי חשוב ביחסי ישראל-ארה"ב. ישראל אינה רק צרכנית ביטחון אמריקאית; היא ספקית של ערך אסטרטגי. היא מציגה יכולות שארה"ב עצמה מתקשה להפעיל או אינה רוצה להפעיל, והיא ממלאת תפקיד מרכזי בעיצוב מאזן הכוחות האזורי. במובן זה, ישראל התקרבה למעמד של שותפה אסטרטגית אמינה ורווחית, ולא רק של בעלת ברית תלויה.

עם זאת, אין להסיק מכך שישראל יכולה להתעלם מן הממשל האמריקאי. בתחומי החימושים, הגיבוי המדיני, ההתמודדות עם לחץ בינלאומי והיכולת לנהל מערכה ממושכת ישראל עדיין זקוקה לארה"ב. לכן, עליה לנהל את המתח בזהירות: לא להיכנס לעימות חזיתי מיותר עם וושינגטון, אך גם לא לאמץ אוטומטית הסדרים אמריקאיים הפוגעים בביטחונה.

יש להבין גם את לוח הזמנים האמריקאי. טראמפ זקוק להפחתת לחץ בשוק האנרגיה, לשקט יחסי סביב אירועים בינלאומיים ופנימיים, ולמרחב תמרון לקראת בחירות האמצע. לכן, הממשל עשוי להעדיף הסדר זמני, מזכר הבנות או דחיית הכרעות. מבחינת ישראל, מצב כזה יכול להיות נסבל ואף עדיף כל עוד הוא אינו כולל הסרת סנקציות משמעותית, הכרה בזכויות איראניות מסוכנות, או מגבלות על חופש הפעולה הישראלי.

יש להיזהר מפיתוי הסכמי אברהם או נורמליזציה עם סעודיה כתמורה להסכמה ישראלית להסכם רע עם איראן. הרחבת ההסכמים היא יעד חיובי, אך אסור שתשמש "סוכרייה" שנועדה להמתיק פגיעה באינטרס הביטחוני העמוק של ישראל. יתרה מכך, סעודיה אינה בהכרח ניצבת באותו מחנה אסטרטגי כמו ישראל והאמירויות. התקרבותה לפקיסטן, לצד התחרות בינה לבין אבו דאבי, מחייבת זהירות בהערכת מקומה בארכיטקטורה האזורית העתידית.

המערכת האזורית

המערכה הנוכחית אינה מתנהלת רק מול איראן ושלוחותיה. היא מתרחשת בתוך תחרות רחבה יותר על עיצוב המזרח התיכון. טורקיה, קטר, פקיסטן, סעודיה, מצרים ושחקנים נוספים מזהים הזדמנויות, מנסים לבנות פלטפורמות מתחרות, ולעצב מרחבי השפעה חדשים. גם באפריקה יש לעקוב אחרי חדירה איראנית או טורקית למרחבים שעלולים להפוך לבסיסי פעולה עתידיים.

לישראל יש יתרון צבאי ומודיעיני ברור, אך היא עדיין נוטה להתמקד יותר מדי ב"כאן ועכשיו" וברכיבי כוח צבאיים. עליה להפעיל טוב יותר כלים נוספים: דיפלומטיה, כלכלה, תודעה, קשרים עם מיעוטים וקבוצות אינטרס מקומיות, וטכנולוגיה. בזירות כמו לבנון, לא כל האוכלוסיות מזדהות עם חיזבאללה; בקרב סונים, נוצרים ומרונים קיימים אינטרסים שאפשר להפעיל או לפחות להביא בחשבון. ישראל אינה צריכה להסתפק בהפעלת כוח נגד ארגוני הטרור בלבד, אלא לחשוב כיצד יוצרים לחץ סביבתי, חברתי ופוליטי רחב יותר.

מסקנות והמלצות מדיניות

1. אין למהר לסגור את הזירות. סיום מדיני אינו ערך בפני עצמו. אם ההסדר הצפוי מגביל את ישראל יותר מאשר את אויביה, מעניק להם לגיטימציה, או מאפשר להם לשקם יכולות עדיף להמשיך לנהל את שלב הביניים.
2. חופש הפעולה הישראלי הוא הנכס המרכזי של המערכה. אין לוותר עליו מול איראן, לבנון או עזה. כל הסדר צריך להיבחן בראש ובראשונה לפי השאלה אם הוא משמר את יכולתה של ישראל לסכל איומים מתהווים.
3. מול איראן יש להתמקד בשלושה קווים אדומים: לא לגרעין, לא למנוף הורמוז, ולא לכספים. הסרת לחץ כלכלי משמעותית מעל המשטר האיראני תהיה שגיאה אסטרטגית אם לא תלווה בפירוק ממשי של יכולותיו.
4. בלבנון אין לראות בממשלת לבנון כתובת המסוגלת לספק ביטחון לישראל. יעד מעשי יותר הוא עיצוב קו הגנה חדש עד הליטני, המשך פגיעה בחיזבאללה, ומניעת שיקום יכולותיו.
5. בעזה יש להמשיך לפרק את חמאס תוך הימנעות מאחריות אזרחית מלאה. יש להיערך במיוחד לסכנת פיגועי חטיפה, שהם ככל הנראה מנוף הלחץ המרכזי שנותר לחמאס.
6. מול ארה"ב יש לנהל מדיניות של שותפות מפוכחת: ישראל צריכה להדגיש את תרומתה האסטרטגית, אך לא להעניק הכשר להסדרים הסותרים את האינטרסים החיוניים שלה.
7. ישראל צריכה לעבור מחשיבה מבצעית קצרה לחשיבה אזורית ארוכת טווח. עליה להגדיר יעדים לחמש השנים הקרובות בכל אחת מהזירות, ולשלב כוח צבאי עם כלים מדיניים, כלכליים, טכנולוגיים ותודעתיים.

סיכום

המלחמה הנוכחית יצרה לישראל הזדמנות אסטרטגית, אך גם סכנה גדולה. ההזדמנות היא לבסס מעמד אזורי חדש, להרחיק איומים, ולשנות את כללי המשחק מול איראן ושלוחותיה. הסכנה היא לסיים את המערכה בהסדרים שיאפשרו לאויבים להשתקם ויכבלו את ישראל.

לכן, בשלב הנוכחי עדיף לישראל להמשיך לנהל את מצב הביניים מתוך עוצמה, שליטה וחופש פעולה, מאשר למהר להסכמים שאינם מבטיחים תוצאה טובה יותר. השלמה מדינית של המעשה הצבאי רצויה רק אם היא משרתת את היתרון הישראלי. אם אינה עושה זאת מוטב שלא תתרחש.